

Kari Emilsen

er sosiolog og førstelektor ved Dronning Mauds Minne høgskole (DMMH) for barnehagelærerutdanning.

Åse Bratterud

er sosiolog og seniorforsker ved Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge, NTNU Samfunnsforskning. Begge har i en årrekke jobbet med forskning og undervisning om barn, familier og barnevern.

Barnevernet vil tettere på barnehagene

Både barnehagene og barnevernet skal ta vare på barn som ikke har det bra. Barnevernledere ønsker seg barnehager som oftere melder bekymring om barn.

ILLUSTRASJON: MONICA HILSEN

De fleste barn i Norge går i barnehage, og barnehagen er derfor et viktig oppvekststed for førskolebarn. Ved utgangen av 2010 hadde 89 prosent av alle barn mellom ett og fem år barnehageplass. De barnehageansatte treffer foreldrene hver dag og har mye kunnskap om det enkelte barns oppvekstforhold hjemme.

De barna som klarer seg best gjennom en oppvekst med sviktende omsorg, har ofte hatt tilknytning til en voksen utenfor familien. I barnehagen ligger forholdene godt til rette for å kunne tilby barnet dette. Barnehageansatte har en svært viktig rolle i forhold til å kunne følge opp barn som lever under vanskelige forhold hjemme.

Barnehage er det mest brukte barnevernstiltaket for barn mellom null og fem år. I løpet av 2010 hadde 4 493 barn dette tiltaket (SSB).

Tiltak for barn og barnefamilier har til hensikt å styrke barnets og familiens ressurser og foreldrenes omsorgskompetanse på en måte som kan forebygge behov for mer alvorlige inngrep som for eksempel omsorgsovertakelse. Tiltaket skal tilpasses barnets «særlige behov» og skal være egnet til å redusere de aktuelle problemene og forbedre barnets og familiens situasjon (BLD 2006).

Oppfølging av tiltaket er en viktig forutsetning for at det skal virke etter hensikten. Det kan også være viktig at samarbeidet med barnehagen kommer i gang før barnet

er plassert for å få avklart hva barnehagen kan bidra med som tiltak, og hvilken kompetanse og ressurser barnehagen har. Killèn (2009) påpeker at forventningene til barnehagen som tiltak er såpass omfattende at man ikke kan forutsette at alle barnehager kan oppfylle dem og i hvert fall ikke uten grundig og systematisk oppfølging fra barneverntjenesten.

Dersom barnehagen som tiltak ikke brukes på en bevisst og systematisk måte, er det fare for at tiltaket virker mot sin hensikt; barnehagen kan få en tildekkende funksjon, ved at den skjuler hvor dårlig omsorgssituasjonen i hjemmet er.

Sagbakken (2004) hevder at det tilbudet som gis i barnehagen som tiltak fra barnevernet for ensidig blir beskrevet som et ubetinget gode, uten at beskrivelsene viser hva som er bra. Hun hevder også at det kan se ut som at barnehagen er bra for de barn som allerede har det bra, mens den overser og ikke er bevisst på sitt tilbud til barn som har en vanskelig livssituasjon. Sagbakken savner en kritisk vurdering av tilbudet ut fra de særlige behov noen barn har. Etter barnevernlovens § 4-5 skal det ved ethvert tiltak utarbeides en tidsavgrenset tiltaksplan, barnevernet skal holde seg orientert om barnet og familien, vurdere om hjelpen er tjenlig, og om det er nødvendig med nye tiltak.

I prosjektet «Barnehagen som barneverntiltak» samlet vi inn data fra 24 barnevernledere i Midt-Norge om hvilke

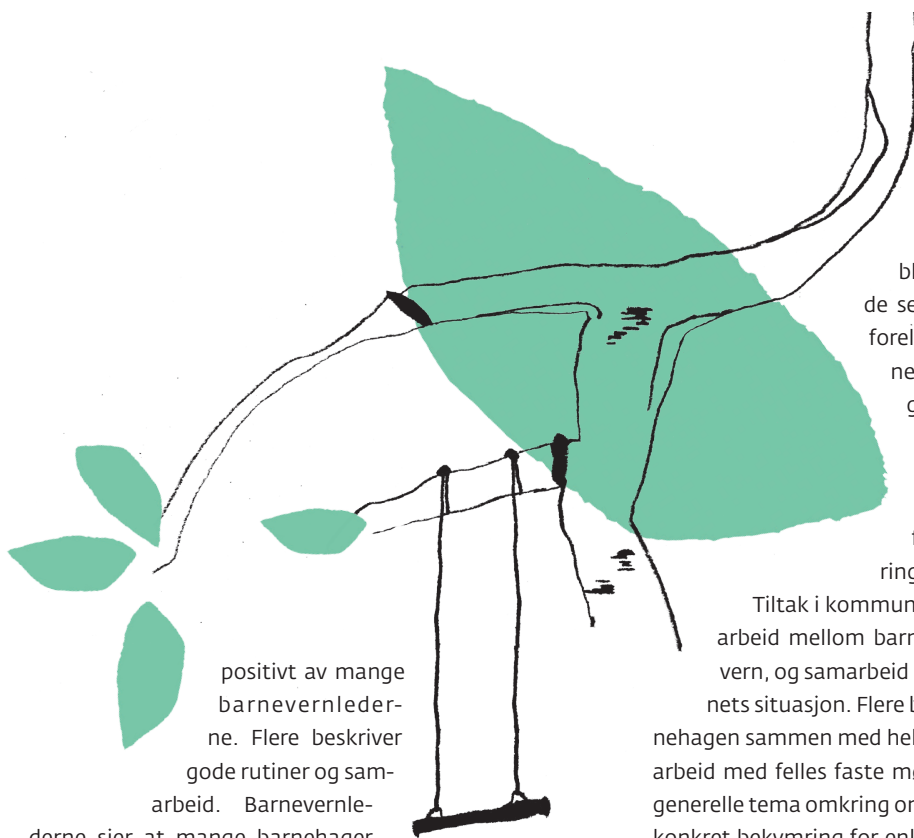

forventninger de har til barnehagene som hjelpetiltak og hvordan de opplever å samarbeide med barnehagene.

Prosjektet er et samarbeid mellom Redd Barna, NTNU Samfunnsforskning, ved avdeling Barnevernets utviklingssenter (BUS Midt-Norge) og Dronning Mauds Minne høyskole for førskolelærerutdanning (DMMH). Prosjektet ble gjennomført i perioden 2010 – 2012 i et nært samarbeid mellom forskning, undervisning og praksisfelt.

MANGE SAMARBEIDER GODT

Samarbeid er viktig for at barnehagen skal være et kvalitativt godt tilbud for barnet og deres familier. Barnevernlederne som deltok i undersøkelsen svarer at samarbeidet har mange positive sider, men at det også byr på flere utfordringer. Fordi barnehagen er spesielt engasjert i barna oppleves samarbeidet som >>

positivt av mange barnevernlederne. Flere beskriver gode rutiner og samarbeid. Barnevernlederne sier at mange barnehager har rutiner for oppfølging av ulike oppgaver, med samarbeidsmøter der de evaluerer om tiltaket virker etter intensjonen. De vektlegger viktigheten av tillit til hverandres kompetanse slik at det kan bli et godt samarbeid om barn i risiko. De mener også det er viktig at ansatte i barnehager har tillit til jobben som barneverntjenesten gjør og samtidig selv evner å se barn i risiko. Det er positivt når man oppnår en felles forståelse for barn sine behov gjennom kunnskapen som barnehagetilsatte har om det enkelte barn. Det er også positivt å utveksle erfaringer, kompetanse og felles fokus på tidlig intervensjon og forebygging. Noen barnevernledere nevner at den informasjonen som de ansatte i barnehagen bidrar med gjør at de kan ivareta barna på en bedre måte i enkeltsaker.

«Dersom barnehagen som tiltak ikke brukes på en bevisst og systematisk måte, er det fare for at tiltaket virker mot sin hensikt.»

Samarbeid med barnehagen er også viktig fordi barnehagen har den daglige kontakten med både barn og foreldre, noe som betyr at de ansatte i barnehagen kan komme inn som støttespillere for foreldrene sammen med barneverntjenesten. Det anses som positivt at personalet i barnehagen kan ha god nærhet til barna og dermed bidra med viktige innspill og informasjon.

Noen mener barnehagen har blitt bedre til å se og beskrive når de selv går inn og kompenserer for foreldres manglende omsorg. Barnevernlederne nevner at barnehagen generelt har blitt bedre til å identifisere barn med vansker, beskrive det som observeres, beskrive sitt samarbeid med foreldre og å ta opp sin bekymring for foreldre.

Tiltak i kommunen skal sikre et tverrfaglig samarbeid mellom barnehage, helsestasjon og barnevern, og samarbeid kan gi et bedre totalbilde av barnets situasjon. Flere beskriver hvordan fagteam i barnehagen sammen med helsestasjon og PPT har godt samarbeid med felles faste møter. Disse kan omhandle både generelle tema omkring omsorgssvikt eller barn i risiko, og konkret bekymring for enkeltbarn. Foreldre kan også delta når det handler om konkrete barn. Deltakelse i ansvarsgruppemøter er også nevnt som positivt, mens andre beskriver at de har god kontakt i enkeltsaker. Hvis det er etablert samarbeid, er det lettere å få kontakt utenom avtalte møter. Barnevernledere fremhever det også som positivt at barnehagen selv tar kontakt ved behov.

Hvordan samarbeidet fungerer, varierer fra barnehage til barnehage, og kan være avhengig av hvem som er styrer og hvor bevisst styreren er om barn som trenger barnevernet. En barnevernleder sier:

«Det er litt varierende hvordan samarbeidet fungerer, men spesielt med en stor barnehage er samarbeidet strålende og begge parter er fornøyde. Håpet er at dette skal smitte over på de andre barnehagene etter hvert.»

Andre ledere sier:

«Vi samarbeider bra om det enkelte barn –men tidsklemma begrenser samarbeidet begge veier.»

ANDRE STEDER INTET SAMARBEID

Det er ikke alt samarbeid som fungerer like godt. Barnevernlederne kan oppleve at det ikke eksisterer noe samarbeid overhode. En sa det slik:

«Noen av barnehagene i kommunen har vi aldri hatt samarbeid med, de har aldri meldt en sak til tverrfaglig team. Men når barn fra disse barnehagene begynner på skole, ser vi at noen av barna har store problemer. Underrapportering? Man kan undres.»

Barnevernlederne tror at barnehagen ikke alltid har

god nok tillit til barneverntjenesten og synes at «tåleterskelen» er svært høy i noen barnehager. Noen barnevernledere mener samarbeidet preges av at barnehager er negative til barnevernet, verner om foreldrene framfor barna og at de ikke melder bekymring selv om det er grunn til det. Det kan også mangle samarbeid og systematisk forebyggende arbeid generelt. Det hender at barneverntjenesten ikke får bekymringsmelding før det er gått for lang tid eller ikke får melding i det hele tatt.

Barnevernlederne opplever at ansatte i barnehagene kan mangle kompetanse om bekymring for barn og at ikke alle er godt nok informert om hvilke mulige tiltak som kan settes inn. Lederne mener at barnehagens ansatte ikke kommuniserer godt nok med foreldre, og ikke er ærlige og tydelige nok overfor foreldre om hva de ser før de sender en bekymringsmelding.

MELDER IKKE BEKYMRING

I noen barnehager er det ifølge barnevernlederne for lite kunnskap om barnehagers plikt til å melde til barneverntjenesten og om skriftliggjøring av observasjoner, og meldinger til barneverntjenesten kommer for sent og er for lite konkrete. En sier det slik:

«I alt for liten grad melder de fra om bekymringer for barn der det er usikkerhet om barnets omsorgssituasjon hjemme».

I noen tilfeller kan uoppfylte forventninger gi dårlig samarbeidsklima. Lederne forteller at barnehagene kan ha forventninger om å holdes oppdatert på et slikt nivå som barnevernet ikke kan innfri, hverken juridisk eller kapasitetsmessig, og at resultatet blir for høye forventninger til samarbeid med barnevernet fra barnehagens side.

Noen barnevernlederne mener barnehagen enkelte ganger kan være redde for å ta kontakt med barneverntjenesten.

Andre barnevernledere tar til orde for at det burde vært mer ordnede forhold i samarbeidet og at barneverntjenesten og andre i hjelpeapparatet burde ha faste dager i hver barnehage.

Barnevernlederne mener også at kommunikasjonen

«Noen mener barnehagen har blitt bedre til å se og beskrive når de selv går inn og kompenserer for foreldres manglende omsorg.»

mellom barneverntjenesten og barnehagene kan avstedkomme noen dilemmaer, ofte knyttet til foreldresamarbeid. Barnehagen kan være redd for å ødelegge et godt samarbeid med foreldre dersom barnehagen melder sin bekymring til barneverntjenesten. Spørsmålet for barnehagene er hvordan de kan holde på foreldrenes tillit og samtidig ha tilstrekkelig kommunikasjon med barneverntjenesten.

Barnevernlederne mener at barnehagene vegrer seg for å komme med opplysninger i enkelte tilfeller der det kan gå ut over samarbeidet med foreldrene og synes det er vanskelig «å stå i det».

Barnevernlederne vet at hente- og bringesituasjoner kan bli ubehagelige for de ansatte i barnehagen hvis til-liten til foreldrene brytes. Det kan derfor bli vanskelig for barnehagene å være ærlige og konkrete nok overfor foreldrene om sine bekymringer.

En annen utfordring i samarbeidet kan knyttes til samtykke fra foreldre. Det kan være et problem å få et godt samarbeid mellom barneverntjenesten og barnehagen hvis foreldre ikke samtykker i at informasjon utveksles. Hensynet til taushetsplikten kan være et hinder for godt samarbeid. Men samti-

dig sier andre barnevernledere at taushetsplikten ikke er en utfordring, fordi de alltid har samtykkeerklæring fra foreldrene. Det gir anledning til å utveksle informasjon om barnet mellom barnevernet og barnehagen dersom det trengs. En barnevernsleder sier:

«Vi må ivareta taushetsplikten, men den kan ivaretas ved at foreldrene er til stede».

Samarbeidsproblemer kan også oppstå hvis barnehagen ønsker mer informasjon enn det som fra barneverntjenestens side vurderes som nødvendig eller er utenfor grensen av hva som kan opplyses om.

Lederne nevner også at de kan oppleve problemer knyt- >>

tet til både å kommunisere godt og til taushetsplikt ved bruk av tolk i barnehagene. Det kan være utfordrende for fremmedspråklige foreldre å snakke om vanskelige tema når en tolk de kanskje kjenner eller som kjenner deres familie og venner er til stede.

Barnevernet opplever at det kan være vanskelig å nå alle barnehagene. En leder sier det slik:

«Godt samarbeid tar tid, og det er ofte mange barnehager å rekke over, særlig i kjølvannet av full barnehagedekning».

«Noen barnevernledere mener samarbeidet kan preges av at barnehager er negative til barnevernet.»

FORVENTNINGER TIL BARNEHAGENE

Barnevernlederne har forventninger om at barnehagen melder fra til barnevernet ved mistanke om omsorgssvikt og ved forhold ved barn eller foreldre som bekymrer. Barnevernet forventer at barnehagen tar opp med foreldre hva de eventuelt opplever som bekymringsfullt ved barnets situasjon. Denne samtalen bør barnehagen ta før de melder bekymring. Barnevernlederne viser til at barnehagens ansatte har daglig dialog med foreldre i hente- og bringesituasjon og at denne muligheten for tett oppfølging er noe de barnevernansatte ikke har.

Barneverntjenesten forventer at barnehagen skriver logg og nedfeller sine erfaringer skriftlig, og at de *«rapporterer til barneverntjenesten og foreldrene om hva de faktisk observerer»*.

Barneverntjenestens ansatte gir ofte råd og veiledning til ansatte i de barnehagene som har barn med tiltak. De

er opptatt av at barneverntjenesten og barnehagene skal arbeide mot felles mål og delmål, og at man har jevnlig evalueringsmøter/samarbeidsmøter og at barnehagen deltar aktivt i ansvarsgruppemøter.

Barneverntjenestens ledere har i tillegg forventninger om at ansatte i barnehagen skal se og imøtekomme barnets behov, være i god dialog med foreldrene og bidra positivt i et samarbeid med hjelpeinstansene i kommunen. Det forventes også at de følger opp det som blir avtalt og har *«tydelige tilbakemeldinger til foreldre og samarbeidsparter»*.

En av barnevernlederne mener at barnehagen bør *«øve seg på å se på barneverntjenesten som en positiv samarbeidspart mer enn å forsterke foreldres angst for barnevernet»*. Barneverntjenesten forventer at barnehagen rapporterer dersom barna ikke nytter plassen og at de melder fra *«dersom de er bekymret eller det er andre spesielle ting»*.

Barnevernlederne forventer med andre ord at barnehagen skal holde godt øye med barn som har barnehage som barneverntiltak og se på hva som eventuelt bør styrkes. Det forventes at de *«følger disse barna ekstra godt»*, gjennom å føre logg og veilede foreldrene ved behov.

Oppsummert kan vi si at barnevernlederne forventer av barnehagene at de skal bidra med å se barnet, veilede foreldrene, dokumentere og melde bekymring og delta aktivt i alt samarbeid.

Det siste punktet betyr at barnehagen må forstå ulike hjelpetjenester sitt mandat og kan se helheten i både barnets situasjon og hjelpeapparatets fungering.

Vi ønsker at resultatene fra vår undersøkelse skal bidra til at samarbeidet mellom barnehagen, foreldre og barneverntjeneste utvikles slik at barnehagens forebyggende verdi blir størst mulig. ■

REFERANSER

BLD, 2009: *Til barnets beste – samarbeid mellom barnehage og barneverntjenesten.* Veileder.

BLD 2000: NOU 2000:12: *Barnevernet i Norge – tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer.*

BLD 2006: *Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene.*

Bunkholdt og Larsen 1995: *Metodisk barnevernsarbeid.* TANO, Oslo.

Killèn, K. 2009: *Sveket 1. Barn i risiko- og omsorgssvikrelasjoner.* Oslo: Kommuneforlaget.

Lichtwarck og Horverak, 2003 referert i NOU 2009:22 *Det du gjør, gjør det helt – Bedre samordning av tjenester*

for utsatte barn og unge.

Sagbakken 2004: «Barnehagen som tidlig hjelp for småbarn i risikofamilier». I: Befring et al., 2004, *Livsmot.*

SSB.no/barnehager 2012

SSB.no/barnevern 2012